

ספר מחברת מנחם

ANTIQUISSIMUM LINGUAE
HEBRAICAE ET CHALDAICAE LEXICON

AD SACRAS SCRIPTURAS EXPLICANDAS

A MENAHEM BEN SARUCK HISPANIENSI

SAECULO DECIMO COMPOSITUM.

EX QUINQUE CODICIBUS IN BIBLIOTHECIS PUBLICIS LONDINENSI,
OXONIENSI, HAMBURGENSE, VINDOBONENSI, ET BEROLINENSI
EXSTANTIBUS SUMMA CUM DILIGENTIA EXSCRIPTUM

NUNC PRIMUM

EDIDIT BREVIQUE INTERPRETATIONE INSTRUXIT

HERSCHELLIUS FILIPOWSKIUS,

PRAEMISSA EDITORIS DE AUCTORIS VITA NARRATIONE

UNA CUM

SAM. D. LUZZATTONIS, PROFESSORIS PATAVINI, I. B. BLUMENFELDII
GALICIENSIS ET EDITORIS

DE

RADICUM LINGUAE HEBRAICAE RATIONE COMMENTARIOLO.

EX AUCTORITATE

SOCIETATIS ANTIQUITATUM HEBRAICARUM.

LONDINI ET EDINBURGI, TYPIS H. FILIPOWSKII, A. M. 5614.
PROSTAT LONDINI APUD T. MADDENUM (8, LEADENHALL STREET)
ET LEIPSIAE APUD K. F. KÖHLERUM.

MDCCCLIV.

מחברת מנחם:

הוא ספר הראשון אשר חובר
על שרשי לשון אבותינו לשון הקודש, ובתוכם גם מלות
הארמיות הנמצאות בדניאל ועזרא.

מאת הרב הקדמון האדיר בחכמה והגיון אביר המלצים וראש המשוררים

רבינו מנחם בן סרוק הספרדי

אשר חי בתחלת מאה השמינית לאלף החמישי לחשבון היצירה.

הספר הזה נדפס עתה ראשונה לפי חמש העתקות שונות הנמצאות בכ"י בעיר
לונדון ואוקספורד האמבורג ווין ובערלין

וניספו בו מקומות המקראות גם פירוש קצר המבאר מקומות הסתימים

מאת המעריך החכם השלם ר' צבי בן יהזקאל פיליפאוסקי.

וכל המקומות אשר הוזכר רש"י ז"ל בנאורו על הכ"ד ספרים את דברי ר' מנחם ז"ל
נכנסו בתוך המבאר איש איש על מקומו ועל דגלו.

בראש הספר ימצא הקורא הקדמה כוללת תולדות המחבר, חקירות מועילות אשר חקרו ואונו החכמים החוקרים
ר' שמואל דוד לוצאטו מפאדובה, ור' יששכר בערי בלומענפעלד מבראדי, ובתיכם מלאו הפנים מאת חסבארי.

נדפס בפקודת חברת מעוררי ישנים

נדפסו המפורסר להנניד ר' בני פיליפאוסקי.

בשנת חמשת אלפים שש מאות וארבע עשרה ליצירה

מודעה

אל תתמהו אחיה הנעימים על אשר אחרה הוצאות הספרים בדפוס ע"פ חברת מעוררי ישנים עד כה. ראשית הסבה היא, כי מאז נתיסדה החברה כבר עלתה הוצאת הכסף המצטרך לקנין הכתבי יד או להעתקתם, ולהביאם לדפוס, על ההכנסה, ע"כ קשה עלינו הדבר בתחלה להוציא מכח אל הפועל כאשר יזמנו, זכרו נא עד כמה יגיעו כל ההוצאות. א, נסיעתי לחכמי ארץ אשכנז. ב, הדפסת המודעות אשר שולחו על פני הארץ. ג, קנין אותיות עבריות ודברים זולתיים המצטרכים למלאכת הדפוס. אשר בארץ הזאת יעלה מחירם עד למעלה. ד, קנין כתבי יד ישנים. ה, שכר המעתיקים שונים. ו, שכר הפתולים בדפוס. ז, קנין הנייר וכאלה. הסבה השנית היא, הכנת הכ"י לדפוס. כאשר תראו מהקדמת הספר הזה כי קשתה ההכנה עד למרבה, ועל כל אלה הנה העדר הפועלים בדפוס לשון עברי היה בעוברינו, כי במדינה הזאת אך אחד בעיר לא נמצא ותמיד יש לבקשם מארץ אשכנז או פולין, והם גם לא ידעו בטיב המלאכה, ועלי ללמדם הכל על נכון, ופעמים רבות יש לי לעזרם במלאכתם בידי ובאצבעותי. ודעו נאמנה כי רק מאהבתי הרבה והעזה להיטיב לבני עמי בהוצאות הספרים הנכבדים כתובי ידי קדמונינו, באתי עד הלום, והעמסתי על צוארי נטל כבד, וידעתם כמו ידעתם כי לא לבצוע כסף יצאנו, כי מי הוא האיש בדור הזה אשר לשון העברי משתכת מיום אל יום, מצא און לו בהדפסת ספרי העברים, מי יחוש ומי ידאג להם? אמנם כאשר תרכו למצוא תומכים לחברה כן הספרים יפרצו לרוב.

מחיר כל י"ו דפים מן ספר המחברת הוא ז' וחצי פענסי (חמשה גוטע גראשען) להיות ארכו ורחבו הוא יותר מן המדה אשר הושמה במודעה.

בעוד שני ירחים תקבלו בעז"ה את ספר מצרף לכסף מאת החכם ר' עזריה האדומי בעהמ"ס מאור עינים, ושם תשמעו דברים ערבים אשר לא שמעתם עד היום הזה. תבניתו תהיה כתבנית ספר העבור, ואחריו יצא לאור ספר דונש עם הכרעת רבינו תם. ועתה הנני משתחוה לפניכם ואומר שלום.

הכו"ח פה עדינבורג בארץ סקוטלאנד בחדש זיו שנת תר"ד לפ"ק.

צבי בן יחזקאל פיליפאוסקי.

The Hebrew Antiquarian Society

FOR PUBLISHING

THE MOST ANCIENT AND MOST IMPORTANT HEBREW MANUSCRIPTS
HITHERTO YET UNPRINTED.

Members of the Committee.

THE REV. DR. ADLER, 18.
BENISCH, A. DR. 18.
DUKES, LEOPOLD, 24.
FILIPOWSKI, H., Edinburgh.
GOLDSMID, AARON, 18.
GREEN, A. L. REV. 18.

GUEDALLA, H. 18.
ISAACS, D. M. REV. 17.
KISH, JOSEPH, 18.
LEMPART, L. 18.
PICCIOTTO, MOSES, 18.
RAUSUK, S. 18.

SCHILLER, DR. REV. 20.

Corresponding Members.

CARMOLY, DR. 6.
FRANKEL, Z. DR. 4.
GEIGER, ABR. DR. 4.
LUZZATTO, S. D. 21.

MUNK, S. PROF. 25.
RAPOPORT, S. Chief Rabbi, 23.
SACHS, MICHAEL, DR. 3.
ZUNZ, LIPMAN, DR. 3.

Ordinary Members.

Adler, B. M. 9.
Adolf, W. 3.
Adrian, Prof. 10.
Anger, D. Prof. 16.
Ansell, Abr. 9.
Ashenheim, J., Edinburgh.
Ashenheim, L., Falmouth.
*Asher, Ad. 3.
Beer, B. Dr. 8.
Berend, Koschm. 14.
Bertheau, Prof. 11.
Bick, Alex. 5.
Bondi, I. A. 8.
Bonn, Joseph, 13.
Bram, Dr. 3.
Breuer, G. Dr. 24.
Busch, I. I. 24.
Cahn, S. 22.
Caro, M. I. 4.
Cassel, D. Dr. 3.
Cohn, Alex. Abr. 14.
Cohn, Laz. Sams. 13.
Cohn, Louis, 18.
Cohn, Ph. Abr. 9.
Ehrlich, M. 4.
Enoch, Dr. 1.
Ewald, H. Prof. 11.
Fischel, D. G. 23.
Franklin, Isaac, 20.
Freidberg, Abr. 25.

Frensdorf, Dr. 14.
Freund, W. Dr., Edinr.
Friedenthal, M. R. 4.
Fürst, Julius, Dr. 16.
Goldenthal, Prof. 24.
Goldschmidt, M. B. 9.
Goldzieher, A. S. 13.
Gugenheimer, Dr. 24.
Gumbiner, Dr. 3.
Günsburg, C. S. Dr. 4.
Haabrücker, Dr. 12.
Heymann, A. H. 3.
Hoeck, Prof. 11.
Jacobs, J. L. 15.
Jellinek, Preach. 16.
Joel, Joseph, 18.
Kallir, Meier, 5.
Kaufmann, I. 9.
Kirchheim, Raphael, 9.
Knoepfelmacher, 24.
*Landau, M. I. 23.
Landsberg, M. 3.
Lelewel, J. Prof. 6.
Levy, I. A. Rev. 18.
Levy, M. A. Dr. 4.
Levy, Moses, 18.
Loewy, A. Rev. 18.
Lieben, Kalman. 23.
Lindenthal, I. L. 18.
Macdonald, W. B.

Magnus, E. D. Dr. 4.
Magnus, M. 3.
Manheimer, Dr. 24.
Meisels, Chief Rab. 7.
Meyer, Dr. Ch. Rab. 14
Michael, M. S. Dr. 13.
Middeldorpf, Dr. 4.
Movers, Prof. 4.
Münch, Baron, 24.
Petermann, Prof. 3.
Petersen, Prof. 13.
Philipsohn, L. Dr. 19.
Polak, Gabriel, 2.
Roediger, Prof. 12.
Rosenthal, L. 14.
Sachs, Senior. 3.
Samuel, Sampson, 18.
Sänger, M. 24.
Schiff, Wolf. 4.
Sequerra, S. 18.
Solomon, Henry, 18.
Schmelkes, M. 23.
*Sommerhausen, Dr. 6.
Stern, S. G. 24.
Stern, M. E. 24.
Veit, M. Dr. 3.
*Warburg, W. 1.
Weiler, Abr. 9.
Wiener, M. Dr. 14.
Young, Rob., Edinburgh.

1 Altona.	2 Amsterdam.	3 Berlin.	4 Breslau.	5 Brody.
6 Brussels.	7 Cracow.	8 Dresden.	9 Francfort a M.	10 Giessen.
11 Gottingen.	12 Halle.	13 Hamburg.	14 Hanover.	15 Hull.
16 Leipsic.	17 Liverpool.	18 London.	19 Magdeburg.	20 Manchester.
21 Padua.	22 Paris.	23 Prague.	24 Vienna.	25 Wylkowyski.

PUBLISHER, JAMES MADDEN, 8, LEADENHALL STREET, LONDON,

Where Prospectuses are obtained and Applications made.

[Those members marked thus * have since departed this life.]

TESTIMONIALS
AND LETTERS OF APPROBATION
BY MOST EMINENT MEN.

No. 7707.

OFFICE OF THE CHIEF RABBI,
London, Nov. 7, 5614.

H. Filipowski, Esq., Edinburgh.

Dear Sir—In reply to your letters of the 10th and 21st ult., I beg to state, that as I received your book on יום טוב during which I was fully occupied, I had but little time for perusing it. This circumstance has caused my answer to be delayed. I of course strongly approve of the work; but with regard to your request, that I should send you an הסכמה to prevent others from reprinting it, I must say, that I consider it either unnecessary or useless; unnecessary for those who have regard to justice, and useless for those who would otherwise disregard your rights. Such men would not be deterred by my prohibition. I herewith return the work, with my thanks for its perusal, trusting that your labours will be rewarded by success.

I remain, dear Sir, your faithfully,

N. ADLER, Dr.

I subscribe to one copy of those works which are mentioned in the Prospectus of the Hebrew Antiquarian Society.

London, 14th April, 5611.

N. ADLER, Dr.

GUTACHTEN MEHRERER GELEHRTEN.

ouvrages hebraïques et arabes enfouis encore dans les manuscrits. Votre Société a bien compris la nécessité d'une semblable entreprise pour sauver les productions utiles aux études savantes. Je vous félicite de la participation active, que vous y prenez.

Recevez les salutations et le sentiment de votre affectueux.

Bruxelles, 22. Mai 1851.

JOACHIM LELJEWEL.

1. אם רבים מספרי קדמונינו ז"ל הודקו בעש ברזל למשמרת, רובם נשארו זער שם זער שם בכתובי די אשר כרקב יבלו כבגר אכלו עש. על כן ראוי לכל איש ישראל לסמך ידי חברת מעוררי ישנים להחיות רבי' מישיני עפר ואפר והיו לפלטה גדולה, פליטה בית יהודה:

בניה מורשי יום ה' כ' אייר שנת ה'תרי"א פה בריססל הבירה. אליקים כרמוזי.

2. Mon cher Monsieur Filipowski.

Vous me faites part de la belle entreprise littéraire, qui se propose d'éditer les

die kräftigste Unterstützung aller Freunde der Literatur.

Frankfurt a. M., 29. Mai 1851.

Professor MOLITOR.

6. Ich kann mich dahin aussprechen, dass ich in dem Interesse der Wissenschaft die Förderung des beabsichtigten Unternehmens empfehlenswerth finde.

Giessen, den 6. Juni 1851.

Professor UMPFENBACH.

7. Unter den für die Herausgabe in Ab-sicht genommenen Schriften befinden sich manche sehr schätzbare Werke, um deren willen das Unternehmen aller Förderung verdient.

Giessen, am 6. Juni 1851.

A. KNOBEL,

Dr. und Prof. der Theologie.

8. I willingly subscribe for the Library of our University to one copy of each work that may be published by the Hebrew Antiquarian Society of London.

Giessen, 7. Juni 1851.

Professor ADRIAN,

Librarian to the University.

9. Ich unterschreibe gern zur Unterstützung der Herausgabe dieser nützlichen wissenschaftlichen Schriften.

Göttingen, 12. Juni 1851.

HEINRICH EWALD,

Dr. und Prof. der Theologie.

10. Dass die Herausgabe werthvoller Handschriften ein sehr verdienstliches Unternehmen ist, und die Unterstützung Aller, welche dazu im Stande sind, verdient, versteht sich so sehr von selbst, dass es fast überflüssig ist, darauf besonders aufmerksam zu machen.

Professor M. A. STERN.

11. Ich unterzeichne gern für die königliche Bibliothek auf ein Exemplar.

Professor HOECK.

12. Der Herausgabe der angekündigten Schriften sehe ich mit Verlangen

3. Es muss jedem Freund der jüdischen Literatur herzlich willkommen sein, dass sich in England eine Gesellschaft *מְעִירֵי יְשׁוּבֵי* gebildet hat, welche beabsichtigt, die seltenen Werke der alten jüdischen Gelehrten in verschiedenen Fächern der Wissenschaften durch den Druck ans Licht zu fördern; und ist es sehr zu wünschen, dass dieses herrliche, grossartige Unternehmen, mit vielen Kosten verbunden, durch zahlreiche Subscribenten unterstützt werde; ich subscribere auf ein Exemplar von jedem Werke.

Frankfurt a. M., 27. Mai 1851.

B. M. ADLER.

4. Das Unternehmen einer Gesellschaft, welche sich in London zu dem Zweck gebildet hat:

Ältere handschriftliche Werke in hebräischer Sprache,

welche zum Theil seit Jahrhunderten in Büchersammlungen vergraben, der Gelehrten-Welt selten zugänglich sind, drucken zu lassen und somit für die Zukunft zu erhalten und zugleich deren Benützung zu verallgemeinern, verdient die erste Aufmerksamkeit aller Freunde der Literatur, und jeder, welcher auch ohne den bezeichneten Werken seinen Fleiss zuzuwenden, das Unternehmen unterstützt, darf versichert sein, ein sehr verdienstliches Werk zu fördern, indem die gedachten Handschriften überaus reichen Stoff für Geschichtskunde und für viele Zweige der Wissenschaften darbieten. Es sollte mir zur Genugthuung gereichen, durch diese meine Bevorwortung etwas zur Würdigung der Sache beigetragen zu haben.

Frankfurt a. M., 29. Mai 1851.

Dr. J. M. JOST.

5. Das Unternehmen der Gesellschaft in London, die sich zur Aufgabe gemacht, die alten Manuscripte der hebräischen Literatur dem Untergange zu entreissen, ist von der allerhöchsten Wichtigkeit, und verdient nicht bloss den Dank, sondern

לקבל את כל ספר אשר יצא לאור הדפוס ע"י החברה
הנ"ל. האנובר ש'ז' סיון לסדר ולפרש בכתבים
ולא יצאו. אלעזר ראזענטהאל

17. Das Unternehmen, schätzbare Werke der alten jüdischen Literatur der Vergessenheit zu entreissen, verdient gewiss jede mögliche Unterstützung, und zu diesem Zwecke empfehle ich das Streben der Freunde jüdischer Wissenschaft nachdrücklich.

כ"ג סיון חורב לפ"ק, Altona.
J. ETLINGER, Oberrabbiner.

18. Dass jeder denkende Israelit das in Rede stehende Unternehmen freundlich begrüssen und nach Kräften unterstützen würde, steht um so mehr zu erwarten, da die Gegenwart für die hebräische Literatur leider wenig oder nichts thut. — So wollen wir denn bei den geliebten und theuren Todten suchen, was wir bei den Lebenden nicht finden! Bei so bewandten Umständen ist ודורש אל המחים nicht nur keine Sünde, sondern ein — Verdienst.

Hamburg, am 1. Juli 1851.

Dr. G. SALOMON.

19. Dem Wunsche, dass dieses Unternehmen im vollen beabsichtigten Umfange gedeihe, füge ich meine Subscription auf ein Exemplar hinzu.

Magdeburg, 7. Juli 1851.

Dr. LUDWIG PHILIPPSOHN.

20. Mit der Stiftung des Vereins zur Herausgabe jüdischer Werke, der in London zusammengetreten, ist der jüdischen Wissenschaft ein Asyl gegründet. Hoffentlich wird der Gedanke von sich bedeutsam genug erscheinen, um auch die Theilnahme derjenigen unter unsern Glaubensgenossen sich zu gewinnen, die nicht selbst die Pflege jüdischer Literatur sich zur Aufgabe gemacht, der geringste Tribut, den ein ehrwürdiges, von Denkmalen geistiger Betriebsamkeit reiches Alterthum von der Nachwelt fordern darf, ist wohl der, dass diese nicht mit den Mitteln karge, durch die es möglich wird, jene dem Mo-

entgegen; wenn es mir erlaubt ist, in Beziehung auf die Herausgabe einen Wunsch zu äussern, so möchte ich der Erwägung der Herausgeber anheimstellen, ob nicht auf irgend eine Weise, durch Anmerkungen oder Uebersetzung ganzer Abschnitte oder schwieriger Stellen, der hebräische Text einem grössern Kreise christlicher Gelehrten zugänglicher gemacht werden könnte. Ich subscribere hiermit auf ein Exemplar.

Göttingen, den 12. Juni 1851.

D. E. BERTHEAU,
Dr. und Prof. der Theologie.

13. Die Rettung der Schätze jüdischer Literatur aus dem Moder der Vergessenheit, ist ein so verdienstliches Werk, dass ich die Unterstützung desselben Allen, welche für die geistigen Interessen Israels Sinn und Herz haben, nicht dringend genug empfehlen kann. Ich subscribere mit Vergnügen auf ein Exemplar.

Hannover, 15. Juni 1851.

Dr. SAM. MEYER,
Land-Rabbiner.

14. Indem ich dem sich so sehr von selbst empfehlenden Unternehmen, die noch ungekannten Schätze der jüdischen Literatur der Vergessenheit zu entreissen, das beste Gedeihen wünsche, subscribere ich mit Vergnügen auf ein Exemplar.

Hannover, den 15. Juni 1851.

Dr. M. WIENER, Oberlehrer.

15. Ich nehme gern jährlich ein Exemplar.

Dr. FRENSDORFF.

16) נם אנכי אעשה חסד עם החי' ועם המחי' עם החי' המה אהבי החכמה ודורשי המדע. ועם המחים הלא המה חכמינו ו'ל אשר היו לפני כמה מאות שנה, והשאריו לנו משכיות חכמה דברי חכמה ודעת, והמה בכתובים שמונים ושפונים בבתי עקד הספרים, ועצורים ועזובים בארמנות שרים, ולא נפוצו מעיני חכמתם עד היום הזה. לכן הנני חותם את שמי בין המנוים לחברה מצוררי ישינים, אשר שמו פניהם להוציא ממסגר אסר ולהחיש משלם ליתר הפליטה הנשארת לנו מספרי חכמי ישראל ו'ל: הבר אני כאחד מהם

מצאתי! כי כל היום אמרת אל לבי לאמר: מי יתן והארץ אשר עד הנה אמרה רק "עת לנכס" גם האמר "עת לפור" ואני תפלה: אל יבטלו המעוררין. ותחי משכרת האנשים המעוררים האלה שלמה ולימען כתבם ספרי מתים יכתבו בספר החיים. ומי יתן ויארחו רבים לחברה את בעלי החברה הנכבדה ההיא, ויציאו ליפעס בהתנסקות מצוה רבה נו. לקיים ויציאו המתים בל ילכו לשמיין. לקיים דברי חכמים אשר כבוד הנחילינו בנוים. מי יתן אשר גם עשירי ישראל יתנו אל לבם להעשיר גם את ספר ולשון ישראל ועל פליטת סופריהם יהמו נא רחמים: מי יתן ויחשבו מהשנות להשיב ולהוציא לאור את הספרים הנדחים באפלה מנודה בבתי אוצרות הספרים. מי יתן יראו וקחו מוסר מעיני ישראל המבינים בספרים, אשר האף אמנם משה ידם מאד, בכל זאת ידם נשירה המיד לצאת לישע כל ספר וכפר מועיל. מי יתן ורבים יראו ממני הדל בעמי וכן יעשו גם המה לכתוב ידם לה', ולחתום ספר לקחת בנכס מלא הספרים הקורים אשר ויציאו בעלי החברה הנכבדה הנ"ל, כפי הרשום בכתב המודעה, כאשר אנכי עושה היום, אני הצעיר הכותב וחותם פה בערלין היום יום ה' כ"ד תמוז שנה לא האנד תורה לפ"ק.

Senior Sachs. שניאור זקש.

25. Das in Rede stehende Unternehmen, wenn es tüchtig ausgeführt wird, ist so wichtig für die Förderung der Wissenschaft, dass es alle Empfehlung und Unterstützung verdient. Ich subscribere auf ein Exemplar.

Halle, den 4. August 1851.

Dr. RÖDIGER.

26. Mit der grössten Bereitwilligkeit unterstütze ich ein Unternehmen, das für Förderung und Verbreitung der Kenntniss der jüdischen Literatur von Bedeutung ist. Die Herausgabe werthvoller und kostbarer hebräischer Handschriften ist gerade in unserer Zeit von grosser Bedeutung, und ich unterzeichne daher nach meinen Kräften auch auf ein Exemplar.

Leipzig, 5. August 1851.

Dr. JULIUS FÜRST.

27. Zur Förderung eines so wichtigen Unternehmens gern die Hand bietend, unterzeichne ich auf ein Exemplar.

Leipzig, 8. August 1851.

Prof. D. ANGER.

der der Verwesung oder dem Dunkel der Bibliotheken zu entreissen, um im Sonnen- glanze der Wissenschaft erhellt nur erhel- lend zu leuchten.

Ich subscribere auf ein Exemplar der von der Hebrew Antiquarian Society zu veröffentlichenden Sammlung.

Berlin, 8. Juli 1851/5611.

Dr. MICHAEL SACHS.

21. Dass obgedachter Verein löblich ist, und der hebräischen Literatur eine nützliche Vermehrung durch denselben entstehen wird, bescheinige ich hiernit.

Berlin, 10. Juli 1851.

J. J. OETTINGER,
Rabbinatsverwalter.

22. Seit vierunddreissig Jahren arbeitend auf dem Felde der jüdischen Literatur rufe ich den Beförderern und Mitarbeitern zur Herausgabe alter werthvoller Werke ein herzliches

Glück auf! ! !
zu, und subscribere auf ein Exemplar im Prospect angegebener Schriften.

Berlin, 10. Juli 1851.

Dr. L. ZUNZ,
יום טוב ליסמן זונץ

23. Zur Unterstützung dieses nützlichen Unternehmens subscribere ich gern auf ein Exemplar der im Prospect angegebene[n] Werke.

Berlin, den 25. Juli 1851.

H. PETERMAN,
Dr. und Professor.

24) שוש תשיש נפשי ויגילי עמי כל המבקשים לרובב שפתי ישנים ישנים הצפונים שפוני טמוני חול. כי קמו היום והתעוררו אנשים חכמים ונדיבי לב בארץ אנגלשירה. מעוררין את האהבה לחכמת ישראל. מעוררי ישני עפר' הלא המה ספרי חכמי ישראל, זכרם לחיי עד. ספרים עתיקי יומין, אשר מכסה עתק עליהם, כי המה רק בכתובים ונס רקובים. אבק זיורה עליהם ועש יאכלם, ועתה באו והתעוררו האנשים האלה, מעפר הישרים בלבונם, להחיותם מערמות עפר, מעפר יקמום וירמום בל ירמו עוד תולעים, ובין נדיבי עם אלהי אברהם — המהנרוב' בעם מחוקקי ישראל וסופרי יאספו וישבו. האח זה היום שקרתי

31) ברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן כוח בלב החכמים יודעי בינה לעתים * ועיני ראות אבני חמד * ופנינים יקרים נערכים מחכמינו ורבותינו הקדמוני'. הממונים מאז עד היום באוצרות חסדמות הם היכלי הספרים * ואין רואה אותם כי אם אחד מעיר * יצאו עתה לאור ע"י חנרת אנשים הרדוקים זה מזה הרבה במקום * אך קרובים ברוח ולב * ומחסד היושב' ראשון במלכות החקירה בלונדון ואוקספורד אשר שם הורה השו"ב וכסף הצרוף מכמה קדמוני'. בספריהם ומעשי ידיהם שנכספים ונאספים שם למרבה * ומשם יצאו והיו לנהלים נובעים ומביעים אמרים להשקות את בני ישראל ותחי נפשם * ובשמחה לב החמתי את שמי לקחת כל אשר יודפס מהם ע"י המשגיחים ההם במהיר הקצוב * יום ג' כ"ח מנחה אב תורה לפ"ק פה פראג .

שלמה יהודה ליב כהן רפאפורט .

32. Wenn auch die Zeit der Hebraischen Literatur leider nicht günstig ist; so bittet doch dieses Unternehmen einen antiquarischen Werth, und veranlasst mich auf ein Exemplar zu subscribiren.

Prag, 27 August 1851.

M. I. LANDAU.

33) גם אני לא אחשיך ידי הרפה . לקחת כל אשר יודפס איה"ש מאנשים גדולים חקרי לב עטרת המצאת ישראל *

לממן ליעבן סופר פה פראג

K. LIEBEN.

34. Auf ein Exemplar für die Bibliothek der hiesigen Religions-Schule subscribirt, am 4 September 1851, Wien.

G. BREUER, Dr.

35. Die Herausgabe schätzbarer hebraischer Handschriften, welche der Verein in England hert betitelt, in Aussicht stehet, verdient von jedem Freunde der hebraischen Literatur mit freudiger Theilnahme begrüsst und unterstützt zu werden.

Wien, am 8 September 1851.

LAZAR HORWITZ, Rabbiner.

36. Mit Freuden schliesse ich mich der Obigen an, mit dem Wunsche, dieses äus-

28. Es versteht sich von selbst dass ein Unternehmen wie das vorliegende von jedem Freunde des hebraischen Alterthums mit Freuden begrüsst zu werden verdient, um so mehr es zu erwarten ist, dass die geehrten Herren, welche das Comite bilden, eine Vielseitigkeit in der Auswahl der abdruckenden Werke vorwalten lassen werden, damit nicht der eine oder andere Wissenszweig auf Kosten der anderen in Nachtheil geräth. Auch wird bei dem Abdruck gewiss auf die sorgfältigste Vergleichung der irgend zugänglichen Handschriften gesehen werden; da viele selbst im Rufe der Genauigkeit und Vollständigkeit stehende Handschriften zum Theil Lücken und Mängel haben, wie ich mich erst neuerlichst wieder in England überzeugt habe; Unter diesen Erwartungen und Voraussetzungen subscribirt mit Vergnügen auf ein Exemplar.

Dresden, 21 August 1851.

Dr. B. BEER.

29) הנה בהיותי יושב בבית המדרש של שם הגדולים חכמי פראג * שמעתי בצדק דבת רבים מגור מסביבי * עשות ספרים הרבה אין קץ * כל אחד ואחד בונה במה לעצמו לכבוד עצמו הוא דורש * אך בכל זאת תועלת המה היה לנו ע"י חבורים האלה * כי ראינו בימינו שאין זה הדרך לקיים תורתנו ולקיים הדור חכמינו * ובחרנו מסלה אחרת לרדוף אחרי החכמה הקדמוני', שרוב חבוריה עוד בכתובים המה * לכן מי שהוא אוהב התורה והחכמה אלקי באמת ואמינה ישמה ויתמך במחנה חלקו כאשר חלק לו אלקים להיות סעד ודבר לחברת שוחרי טוב * למען יבאו לאור עולם חבורי הגאונים שעל ידיהם יאמת בגלותנו דברי תורתנו הקדושה ואתם תהיו לי כממלכת כהנים * ואף שאוהב אני מעדי עד היום הנה להיות נחבא אל הכלים * אמרתי היום אשרך כלים שיצאת במהרה * ובמקו' שאמרו לחתום אי אתה רשאי שלא לחתום * לכן חתמתי ליקח אודם מחבורים כמו שיצאו לאור * רדעו ען * ועירא דמן חברייא

יונה לבית באנדי

30. Auch ich trete mit Freuden diesem Vereine bei, der die trefflichsten in dem Boden der jüdischen Literatur verborgenen Blüten hervorzurufen verspricht.

Dresden, 25 September 1851.

Dr. Z. FRANKEL.

42. Mit der grössten Bereitwilligkeit schliesse ich mich diesem verdienstlichen Unternehmen an, und würde es mich herzlich freuen, wenn ich mich demselben auch sonst wie förderlich zeigen könnte. Ich übernehme ein Exemplar.

Wien, d. 15 September 1851.

MANHEIMER, Prediger.

43) כעת יאמר ליעקב מה פעל אל פעלו החכמי' הקדמונים בימי קדם. ע"י התעוררות אשר העיר ה' את לב חברת נגידים ונבונים אשר בשם חברת מעוררי ישני' יכונה ועתה גם אני אהיה חבר לחברי'. ואחחום שמי לקחת ספר אחד מכל הספרים אשר ידפיסו. במחיר אשר יושט עליו. וייען ה'י אלול שוש' אשיש לפ"ק

ישראל קנעפפלאמאכער
מוכרי ספרים בזנות עדל' פ' שמיר.

44. Freudig begrüsse ich die Aussicht, durch welche uns das Erscheinen wichtiger Werke des mittelalterlichen jüdischen Schriftthums verheissen wird; möge dem Unternehmen die ihm gebührende Er-muthigung zu Theil werden; Der Erwerb dieser Schriften sowie die Förderung des Unternehmens ist für mich eine Pflicht. Ich subscribere daher auf ein Exemplar.

Breslau, 18 September 1851.

Dr. ABRAHAM GEIGER.

Rabbiner der hies. Israeliten-Gemeinde.

45. Auch ich subscribere mit Vergnügen auf diese höchst interessante Werke und wünsche dem Unternehmen den glücklichsten Erfolg.

Breslau, d. 19 t. September 1851.

Dr. C. S. GÜNSBURG.

46) יורדי ים באניוה. ילכו אל ארץ מרחקים. לרשת נבעות הנשאו' אשר עשויות זהב להם ולהצו' כסף. בצורות יאורים יבקעו יתפכו משרש הרים להפיר ולהפש אוצרות כסף ומכמני זהב. גם ירדו ההומות לשאוב פנינים. הלא רבנות זהב כסף ופנינים ירע ערכם. יקרותיהם [זעלשענהייט] הוא משכסם. אם ירדו ויפוצו יאברו ערכם. איכה יועם אז הכסף. ישנא הכתם. לאשם ותהו נחשבו (מ'א י' ב'א) אך נחמרי' מזהב ומשפז הכמת תורת אל די. כסף לא ישקל מחירה וכל הפצעים לא ישו בה. מאות ואלפים שנים עברו והלכנו למי. וספרי הקדמונים יתמידו אין הליפות להם. ספרי הרמב"ם ורבינו סעריה גאון (וכרומה להם) לא

serst lobenswerthe Unternehmen möge die gehörige Unterstützung finden.

Wien den 9 ten September 1851.

Prof. Dr. GOLDENTHAL.

37. Für die k. k. Bibliothek auf ein Exemplar subscribirt,

FHR. VON MÜNCH HOFRATH.

38) מה נכבד היום בהגלות נגלות כבוד ישראל לעיני כל העמים. מה נכבד היום אם יצאו ספרי הקדמוני' לאור אשר היו לעינים לאנשי דורם ולדורות אחריהם כעת העיר ד' לב חברת נגידים וחכמים בארץ ברישניא אשר שם חברת מעוררי ישנים יעלה על ראשם להוציא לאור אחד אחד ספרי הקדמונים ויד כל אדם ביקר לחחום בו כעת יאמר ליעקב: גם לך חכמי' ונבוני' ככל העמים ללשונית' בארצותם. בהפץ לב אני חבר לחברה הוא' ואחח' שמי לקחת ספר אחד מכל הספר' הנדפס' במחיר אשר יושט עליו. וייען ש"ו אלול הר"א לפ"ק.

יהודה המכונה ליב דוקעם איש פרוסבורג.

39) גם אנוכי אהיה כאחד מן החומכים את חברת מעוררי ישנים ומקבל עלי לקח בכסף מלא את כל אשר יצא מחחת המכבש ע"י המעוררים הנזכרים.

זלמן בן מו"ה
גאטטליב ו' כובכ טוב נב"ת שמערן
Wien, 14 September 1851.

S. G. STERN.

40) נדרשתי לאשר שאלוני ולאשר בקשוני נמצאתי בחדות לבב להיות חבר לשוירי הטוב והתושיה ולבוא לעזרת ה' נגבורים ה"ה חברת מעוררי ישנים בעיר רנתי' לאנדאן. ולקחת מכל אשר יצא בדפוס איה"ש. ויהי נועם ד' עליהם ומעשה ידיהם יכונן.

מענדל בר"מ שמערן
Wein, 14 Sept. 1851.

M. E. STERN.

41) אך טוב לישראל. מטרת הפץ חברת מעוררי ישנים. כי ספרי הקדמונים המה מתוקנים. מדעת זקונים. וחוקה על חברי' זקנים שלא יוצאו מחחת ידם דברים שאינם מתוקנים. לכן גם אנכי אהיה אחד מן המניוים לקחת הספרים אשר יודפסו במחיר אשר יושט עליהם. אוי ליום ב' נצבים תרי"א לפ"ק בעיר מלוכה ווינא

דוב בערוש מייילש האב"ד קרקא יע"א
מתגורר בעיר הנ"ל

BAER MEISELS, Babbiner.

51) גם אנכי באתי עה"ה לקבל מן הספרים בכל עת שיצאו ממכשב הדפוס נגד תשלומי מהירים ו לראיה באתי עה"ה היום יום ב' צום גדוליהו שנת ברית פה ליפציג .

נאום אברהם פריידברג

ABRAHAM M. FREIDBERG.

52) הגם הלום ראיתי אהרי רואי רבים וכן שלמים ראשי ואצילי ישראל עומדים צפופים ומשתחווים ורחים לבוא על החתום בחברת מעוררי ישנים . אמרתי מי ראה אלו יוצאים ולא יצא להרביץ הכמה ולהאדירה בתתי לכסף מוצא . אמנם צפוי אנכי בצעירים לא מזה ולא בן מזה כמעט נודע בשערים ' שמי וזכרי הזה . בריסעל בין כסא ולעשור לפ"ק , הירש זומרהוויזען

53) ב"ה לבי ובשרי ייננו וכליותי גיל תהגורנה ' לראות כי קמו אנשי חיל בתורה וחכמה להגור החושה , להציב יד לספרי אנשי שם אשר מעולם ' לעורר בקול דופק מעשי ישני עפר הקדושים אשר בארץ החיים . ולהוציאם מסחר מסגרותם לאמר לאסורי ספריהם . צאו . ולאשר בחשכת אוצרי המדינות ממכתב ידיהם , הגלו . להשקות מים חיים הנובעים ממקור קדש מבאר הפרו גדולינו הקדמונים . לכן בכל חפצי אהאזה גם אנכי לשתות מים שהורים מבור בית להם יהודה . ובכל לבי אספהח בחברתם לאמר לדבק כי טוב הוא לעינים ונחמר להשכיל לאכל ספרים ולשובע משובע פרי קדש הלולים לה' . כה דברי החוזהם משובע חברת הועלת ' פה אמסטרדם בחודש השביעי בתר"א לאלק השי ליצירה .

גבריאל פאלק

54. *Paris, 16, Rue des quatre-fils
(Marais), le 30 Janvier 1852.*

MONSIEUR — Je me fais un plaisir de vous exprimer les voeux que je forme pour la réussite de la HEBREW ANTIQUARIAN SOCIETY; et je vous autorise a joindre mon nom a la liste des approbateurs de cette societe que vous allez publier. J'ai l'honneur de vous saluer avec empressement,

S. CAHEN,
Redacteur des Archives Israelites,
&c. &c.

a M. Filipowski
a Londres.

ישנו את טעמם וריחם לא נמר * ספרים הרבה אין קץ הגרו חכמים ונבונים אין מספר . מומיניה עד עהה ' אך בכל זאת דברי הראשונים עומדים וישורשו כדרבנות ומסמרות נפועים . דור לדור ישבה מעשיה' . תיהם לזכור עול' . קראו בשמות' עלו אדמות ' .

אבל אהה ' שאריה מכתביהם שמון במחבא אוצרות הספרים (ביבליאשעק) נעלמו ' לא ימצאו במשכנת השואפ' לדעת חכמה ולהבין אמרי בינה ' נשכחו דלו ' נעו' החבאו בהדרי בתי עקרי הספרים נין אבני השך ואפל ' ומי יוציא מתעלומה אור ' נפשנו קוו למו . ישתוחחו ויירוגו ' ומי ישקש המיתהוין , אכן לא אלמן ישראל . הגה נבוני זמנינו מקרוב באו . נועצו לב יחדיו לתת שילוחים אל ערי הממלכות , צירים אל קריות עליוות , בהם קבוצות כתביד מספרי הראשונים לא יחשבו כל תלאה , ישקצו כל עמל , ולכל הכלית יחקירו . לא ישקפו לא ישליו , ולא ינחוו עד השינו מאוינו , עד מלאו חפצנו , אחינו בית ישראל באה הצפירה הבוקר אור , בל יאמר עוד קטון יעקב ודל ישנם מקבצים את קדמוניות חכמינו עוד יאמרו בעמים . הלא עם ח.ס ונכון הגוי הגדול הזה . התאורו בני עמי . כי פועל רם ונשגב פועי בימיכם , אל ירפו ידיכם מלמכו , כי בגלל הדבר הזה יבדך ה' אותנו בכל אשר נעשה ותחל השנה וברכותיה , ולאות ולעזרה אחוחם שמי לקחת ספר אחד כאשר יצא ממכשב הדפוס , וגם בפעם הזאת קבלתי ספר ונתתי כסף מחירו , ברעסלויא יום ב' כ"ה אלול תר"א לפ"ק ' מרדכי דוב במוהו"ר נפתלי ישראל זצ"ל .

47. Ich unterzeichne ebenfalls auf ein Exemplar der in Prospectus namhaft gemachten Werke.

Breslau, d. 23 September 1851.

Dr. MIDDELDORFF.

48. Ich unterzeichne gleichfalls auf ein Exemplar.

Breslau, d. 23 September 1851.

Prof. MOVERS.

49) אף אנכי אקבל בלי נדר מאת החברה מעוררי ישנים הספר' הנרפס' מהם לפי הרשימה חמשים ביגין לכל שנה . ואסלק מחירם כפי אשר יושה מהם ' .

יום ב' נ' תשרי תר"ב לפ"ק פה ליפציג ' .

אלכסנדר ביק מבראד ' .

50) גם עלי לקחת מאת החברה מעוררי ישנים הספרים אשר יוצאו לאור בכל שנה ותאן כסף מחזרים כאשר יושה עליהם . יום ב' צום השביעי חר"ב פה ליפציג בשם הגביר ר' מאיר קאלויר . צבי מנחם פינילש ' .

BESTELLUNGEN WERDEN ANGENOMMEN IN

Leipzig ... bei K. F. Köhler, Haupt- Commissionär.	Odessa ... bei L. Rudolph.
Berlin ..... Asher & Comp.	Paris .....A. Franck.
Brünn .....C. Winicker.	Pesth .....H. Geibel.
Breslau .....Max & Comp.—J. U. Kern.	Petersburg ...Eggers & Comp.—H. Schmitzdorff.
Danzig .....S. Anhuth.	Posen .....J. J. Heine.
Dorpat .....E. J. Karow.	Prag .....K. Andre.—Fr. Ehr- lich.
Frankfurta. M. M. L. St. Goar.	Pressburg .....C. F. Wigand.
Göttingen .....Dietrich'sche Buch- handlung.	Riga .....J. Deubner.—E. Göt- schel.
Hannover .....Helwing'sche Hof- buchhandlung.	Reval .....Kluge & Ströhm.
Hamburg .....B. S. Berendsohn.	Stettin .....Nicolai'sche Buchhdlg. —L. Saunier.
Jassy .....A. Hennig.	Strassburg ...Treuttel & Würtz.
Königsberg ...Borntäger'sche Buch- handlung.	Triest .....Saraval's Buchhand- lung.
Krakau .....D. E. Friedlein.	Tübingen .....Laupp'sche Buchhand- lung.—Fues.
Krotoschin ....B. Behrend.	Venedig .....H. Münster.
Mailand .....Tendler & Comp.	Warschau .....R. Friedlein. — H. Natanson.
Mitau .....G. A. Reyher.	Wien .....Braumüller. — Gerold & Sohn.
Moskau .....M. Arlt.—J. Deubner.	Wilna .....Th. Glücksberg. — J. A. Benjacob.
München .....G. Franz.	
Nürnberg .....Korn'sche Buchhand- lung.	
Olmütz .....E. Hölzel.	

